

ПІДДУБНА Д. С.,
здобувач кафедри аграрного, земельного
та екологічного права, асистент
кафедри цивільно-правових дисциплін
(Криворізький факультет
Національного університету
«Одеська юридична академія»)

УДК 349.6

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІЙ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ВИКОНАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СИСТЕМУ БІОБЕЗПЕКИ ПРИ СТВОРЕННІ, ВИПРОБУВАННІ, ТРАНСПОРТУВАННІ ТА ВИКОРИСТАННІ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ ОРГАНІЗМІВ»

Наукова стаття присвячена вивченню функцій суб'єктів, які забезпечують виконання Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів».

Ключові слова: генетично модифіковані організми, законодавство України, правовий аналіз, суб'єкти, функції.

Научная статья посвящена изучению функций субъектов, на которые возложено обеспечения исполнения Закона Украины «О государственной системе биобезопасности во время создания, испытания, транспортировки и использования генетически модифицированных организмов».

Ключевые слова: генетически модифицированные организмы, законодательство Украины, правовой анализ, субъекты, функции.

The scientific article is devoted the study of functions of subjects, which provide implementation of Law of Ukraine «About the state system of biosafety at creation, test, transporting and use of genetically modified organisms».

Key words: genetically modified organisms, legislation of Ukraine, legal analysis, subjects, functions.

Вступ. Перегляд ключових позицій життя зумовив звернення світової спільноти до запровадження та розвитку нового напрямку – органічного виробництва, який виключає можливість співіснування з генетично модифікованими організмами. Обговорення, тривалий час, законопроектів у окресленій сфері, нарешті зумовило прийняття 03 вересня 2013 року Верховною Радою України Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який набирає чинності 09 січня 2014 року. Враховуючи таку тенденцію, актуальним та своєчасним видається проведення наукового дослідження суб'єктів, що забезпечують виконання Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів».

Певні напрацювання у даному напрямі можливо виокремити серед наукових праць таких вчених, як: Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, М. В. Краснова, В. І. Лозо, О. Ю. Піддубний та ін.. З урахуванням плінності часу, переходу до органічного сільськогосподарського виробництва продукції та сировини – стає можливим виокремити не окреслені раніше позиції законодавства стосовно діяльності суб'єктів на які покладено виконання вимог у сфері біобезпеки (генетично модифікованих організмів).

Постановка завдання. Дослідити у розрізі чинного законодавства України повноваження суб'єктів, діяльність яких направлена на врегулювання відповідних суспільних відносин у сфері біобезпеки та органіки відповідно.

Результати дослідження. Для вірного напрямку розробки та реалізації відповідних органів з їх повноваженнями, належну увагу варто приділити Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» [2]. Нормативне закріплення положень цього Закону покладається на центральні органи виконавчої влади і науково-методологічний центр з питань випробувань ГМО у межах своїх повноважень, в порядку, встановленому законодавством України. Поміж повноважень Кабінету Міністрів маємо можливість виокремити: забезпечення державного регулювання і контролю у сфері поводження з ГМО та генетично-інженерної діяльності; за-

безпечення здійснення заходів щодо державної підтримки генетично-інженерної діяльності; спрямування і координацію роботи центральних органів виконавчої влади, інших органів виконавчої влади в галузі поводження з ГМО та генетично-інженерної діяльності; організація міжнародного співробітництва з метою забезпечення безпечного поводження з ГМО і розвитку наукових знань у цій галузі; затвердження порядку державної реєстрації ГМО, продукції, отриманої з їх використанням; затвердження порядку ввезення ГМО джерел харчових продуктів, кормів і харчових продуктів та кормів, вироблених із ГМО; затвердження порядку надання дозволу на транзитне переміщення ГМО через територію України; затвердження порядку ліцензування генетично-інженерної діяльності у замкненій та відкритій системах; затвердження порядку проведення державної апробації (випробувань) ГМО у відкритій системі, отримання дозволу на їх проведення; затвердження критеріїв безпеки поводження з ГМО у замкненій системі; визначення за поданням Національної академії наук України наукову установу, уповноважену на виконання функцій науково-методологічного центру з питань випробувань ГМО; визначення функцій науково-методологічного центру з питань випробувань ГМО [2]. Змінення повноважень відбулось стосовно центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, залишивши при цьому лише здійснення трьох позицій, а саме: «забезпечує розвиток наукового і науково-технічного потенціалу в галузі генетично-інженерної діяльності; розробляє критерії безпеки поводження з ГМО та генетично-інженерної діяльності у замкнених системах; розробляє, вдосконалює систему контролю за дотриманням правил безпеки генетично-інженерної діяльності» [3], а центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки – «здійснює ліцензування генетично-інженерної діяльності у замкнених системах; з урахуванням результатів державної екологічної та державної санітарно-епідеміологічної експертизи щодо біологічної, генетичної безпеки ГМО, які здійснюються відповідно до міжнародних договорів України, надає дозволи на ввезення незареєстрованих ГМО, якщо вони використовуються виключно для науково-дослідних цілей у замкнених, відкритих системах, а також з метою їх державних випробувань» [3].

Відповідними повноваженнями наділяється і центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності – забезпечує захист міжнародних, національних патентів та інших видів інтелектуальної власності в галузі поводження з ГМО, генетичної інженерії, генетично-інженерної діяльності – дане положення було внесено у відповідності із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства соціальної політики України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів» [4].

Реорганізація центрального органу державного управління виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів у центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища - здійснює державну екологічну експертизу ГМО, призначених для використання у відкритій системі; державну реєстрацію засобів захисту рослин, отриманих з використанням ГМО; надає дозволи на вивільнення ГМО у відкритій системі [3] і центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища – розробляє критерії оцінки ризику потенційного впливу ГМО на навколишнє природне середовище [3]. На центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів покладено здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням заходів біологічної, генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів природного середовища під час створення, дослідження та практичного використання ГМО у відкритій системі.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я – «на основі наукових принципів та міжнародного досвіду розробляє критерії оцінки ризику потенційного впливу на здоров'я людини ГМО та продукції, отриманої з використанням ГМО, у тому числі харчових продуктів; затверджує перелік харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль вмісту ГМО та перелік відповідних методик детекції та ідентифікації ГМО» [3]; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я – «здійснює державну реєстрацію косметичних засобів, лікарських засобів, які містять ГМО або отримані з їх використанням; здійснює моніторинг харчових продуктів, отриманих із застосуванням ГМО, за критерієм наявності в них тільки зареєстрованих ГМО джерел» [3].

Виокремлення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного, епідемічного благополуччя населення зумовило віднесення наступних повноважень до його відання – здійснення державного нагляду і контролю за дотриманням заходів біологічної, генетичної безпеки стосовно людини під час створення, дослідження та практичного використання ГМО у відкритій системі; державної санітарно-епідеміологічної експертизи ГМО, які використовуються у відкритих системах, для обґрунтування висновку щодо їх біологічної і генетичної безпеки стосовно людини з метою їх державної реєстрації; державної санітарно-епідеміологічної експертизи продукції, отриманої з використанням ГМО, для обґрунтування висновку щодо її безпечності для здоров'я і життя людини [3]. Центральний орган вико-

навчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері ветеринарної медицини, безпечності харчових продуктів здійснює нормативно-правове забезпечення у сфері нагляду (контролю) за: «дотриманням вимог стандартів, технічних умов, інших нормативних документів, пов'язаних з наявністю ГМО, під час заготівлі, зберігання, переробки, переміщення територією України сільськогосподарської продукції та здійснення експортно-імпортних операцій підприємствами всіх форм власності; дотриманням заходів біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання ГМО у відкритих системах на підприємствах, в установах та організаціях агропромислового комплексу незалежно від їх підпорядкування і форми власності; затверджує перелік кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, у яких здійснюється контроль вмісту ГМО; забезпечує державну апробацію (випробування) та державну реєстрацію створених на основі ГМО сортів сільськогосподарських рослин, порід тварин, мікробіологічних сільськогосподарських препаратів» [2]; на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності харчових продуктів «здійснює державну реєстрацію ГМО джерел харчових продуктів, кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, які містять ГМО або отримані з їх використанням; затверджує перелік відповідних методик детекції та ідентифікації ГМО; готує пропозиції щодо затвердження переліку кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, у яких здійснюється контроль вмісту ГМО; проводить моніторинг кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, отриманих з використанням ГМО, за критерієм наявності в них зареєстрованих ГМО джерел; уповноважує акредитовані лабораторії на проведення моніторингу кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, отриманих із використанням ГМО, за критерієм наявності в них зареєстрованих ГМО джерел» [3].

До внесення змін, окремою статтею виділялись повноваження центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики, зараз же втілюючи під статтею 11-2 Закону [3], відносять до структурованого поділу органів, що включають ветеринарну медицину, безпечність харчових продуктів та мають назву – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в агропромислового комплексу, який «організовує та здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням заходів біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання ГМО у відкритих системах на підприємствах, в установах та організаціях агропромислового комплексу незалежно від їх підпорядкування і форми власності» [3].

Враховуючи переважно відсутність співіснування генетично модифікованих організмів та органічної продукції, варто приділити увагу і суб'єктам, які здійснюють управління у сфері органіки.

У відповідності до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» передбачаються органи, що здійснюють державну політику у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини). Державну політику здійснюють Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади відповідно до законодавства (при чому далі, статтями 8, 9 та опосередковано 10, 11 Закону – перелічуються повноваження певних органів виконавчої влади, що ставить під питання примінення такого законодавчого закріплення, адже закон – це акт, який повинен містити урегулювання і визначення усіх ключових позицій).

Повноваженнями Кабінету Міністрів України визначаються: «забезпечення здійснення державної політики та міжнародного співробітництва у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини); затвердження технічних регламентів (детальних правил) виробництва органічної продукції (сировини); спрямування та координація діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування чи реалізують державну політику у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини); забезпечення співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з суб'єктами господарювання, які здійснюють виробництво, перевезення, зберігання, реалізацію органічної продукції (сировини), їх об'єднаннями, громадськими організаціями, науковими установами та навчальними закладами; здійснення заходів, спрямованих на залучення інвестицій та підвищення ефективності міжнародної технічної допомоги для розвитку виробництва та обігу органічної продукції (сировини), на координацію цієї діяльності; інші повноваження» [5]. Разом з тим варто зауважити, що перелік повноважень, який передбачався у законопроектах був більш доцільнішим та детальнішим [7; 8; 9; 10].

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини) здійснює: формування державної політики у сфері виробництва, обігу органічної продукції (сировини); розроблення детальних правил виробництва та обігу органічної продукції (сировини), державного логотипа для органічної продукції; організація підготовки кваліфікованих кадрів для виробництва органічної продукції (сировини), підвищення їхньої кваліфікації, внесення пропозицій Кабінету Міністрів України щодо фінансування фундаментальних та прикладних наукових досліджень у сфері агроєкології та виробництв органічної продукції (сировини), створення наукових парків для трансферу інновацій від практики до науки, інші повноваження» [5].

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного нагляду (контролю) в агропромислового комплексу, у сфері виробництва та обігу органічної продукції (си-

ровини) здійснює наступні повноваження: здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво, перевезення, зберігання, реалізацію органічної продукції (сировини); ведення реєстру виробників органічної продукції (сировини) та забезпечення опублікування офіційних відомостей про осіб, які здійснюють виробництво та реалізацію органічної продукції (сировини); поширення інформації про виробництво та реалізацію органічної продукції (сировини), органічну продукцію, систему гарантій та контролю в засобах масової інформації із залученням заінтересованих сторін; інші повноваження відповідно до закону» [5]. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері оцінки відповідності визначаються: призначенням органів з оцінки відповідності виробництва органічної продукції (сировини), організацією підготовки та атестації аудиторів з сертифікації, організацією нагляду за проведенням робіт з оцінки відповідності призначеними органами з оцінки відповідності та здійснення інших повноважень, передбачених Законом України «Про підтвердження відповідності» [6]. Державний нагляд (контроль) за виробництвом та обігом органічної продукції (сировини) здійснюється «центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі» [5].

Висновки. Здійснивши аналіз повноважень суб'єктів за Законом України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» та Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», варто виокремити існування відповідних схожих напрямів стосовно захисту безпосередніх прав громадян, збереження та покращення екологічної безпеки тощо. Разом з тим нормативно-правовий акт у сфері органіки містить декларативні напрями, без чіткої деталізації, що як наслідок може створити незрозуміле застосування на практиці, плутанину стосовно виконання тих чи інших повноважень. Саме подібні аспекти потребують подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів : Закон України від 31 травня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 35. – Ст. 484.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні : Закон України від 16.10.2012 р. № 5456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5456-17>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства соціальної політики України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів : Закон України від 16.10.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5462-17>.
5. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 03.09.2013 р. № 425-VII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
6. Про підтвердження відповідності : Закон України від 17.05.2001 р. № 2406-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2406-14>.
7. Законопроект «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» : Закон України від 13.01.2012 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42324.
8. Законопроект «Про засади органічного виробництва» : Закон України від 18 січня 2012 року // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42361.
9. Законопроект «Про органічне виробництво» : Закон України від 25 травня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/ru/homepage/---q--q?showall=1>.
10. Піддубна Д. С. Юридичний зміст повноважень суб'єктів щодо захисту органічної продукції – елемента екологічної безпеки України / Д. С. Піддубна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: юриспруденція : зб. наук. праць. – Одеса, 2013. – Вип. № 6/1. – Т. 2. – С. 140-143.

